

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה החשובה ורופת צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה" ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
 חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת בבא מציעא מ"ג-מ"ט

בס"ד, ט"ו סיון תשס"ט

גליון מס' 524

השבוע בגליון

- קללת "מי שפרע", מדוע וכיצד?
- בן שביקש לתבוע את אביו לדין תורה
- יורשים שביקשו לבטל קניין שעשה אביהם
- על איזו מצווה יש לבזבז יותר מחומש?

- מכירת "וימפל" תמורת \$10,000
- זוכה בפיס שנאלץ לחלוק את זכייתו עם אחר

- שמירת כספים בבנק
- אונאה במסחר עתיקות
- רכישת זכויות דיג בנהר
- קניית חפצים במכירה פומבית

דף מג/א המפקיד מעות

שמירת כספים בבנק

מעשה בראובן שהפקיד כסף לשמירה אצל שמעון, ושמעון הפקידו בתכנית חסכון בבנק וראה רווח יפה. כאשר החזיר שמעון את הכסף לידי ראובן, תבע ראובן את הרווח שהניבו מעותיו בתכנית החסכון בבנק, אך שמעון טען כנגדו, כי מדברי סוגייתנו עולה, שעליו להחזיר לבעלים את הקרן בלבד, שכן במשנתנו מבואר שחלפן כספים וסוחר רשאים להשתמש בכספים שהופקדו בידיהם וללוות אותם מבעליהם מבלי להודיעם על כך, משום שכל מפקיד יודע שעיסוקו של השולחני הוא בכספים, והוא הסכים לכך מתחילה [אלא אם כן הפקידם בצור קשור וארוז, ובכך גילה דעתו שאין הוא רוצה שישתמשו בכסף].

הפוסקים המתייחסים לדברי סוגייתנו כותבים, כי בימינו כל אדם דינו כסוחר שרשאי להשתמש בכספים שהופקדו בידי, משום שבניגוד לנהוג בעבר, רוב בני האדם אינם עוסקים בעבודות כפיים, כי אם בעסקאות הקשורות בממון (ש"ך, חו"מ, סימן רצ"ב, ס"ק י"ב, ובסמ"ע שם, ס"ק י"ח), ומאחר שהכל משתמשים בכספים, המפקיד מעות בידי כל אדם, מסכים שהוא ישתמש בהם.

עתה נשוב למקרה של שמעון שהפקיד בתכנית חסכון את כספי ראובן, ונמצא כי שמעון צודק בטענתו שאין כל עילה לתביעתו של ראובן בגין רווחי תכנית החסכון, שהרי זכותו ללוות את הממון שהופקד בידי ולעשות בו כטוב בעיניו.

רווח כפול: אולם הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת, "אגרות משה", חו"מ חלק ב', סימן נ"ג) מעלה סברה מעניינת המערערת, לדבריו, את הבסיס לכך שכלל זה תקף גם בימינו: חז"ל התירו לנפקד להשתמש בממון שהופקד בידי, מאחר שהן המפקיד והן הנפקד מרוויחים מכך שהנפקד משתמש במעות. שהרי בסוגייתנו נאמר (מב/א) ש"כספים אין להם שמירה אלא בקרקע", וחובתו של השומר לחפור בקרקע ולהטמין בה את הכספים. לפיכך, כאשר השומר משתמש בכספים נמנעת ממנו הטרחה לחפור בקרקע. כמו כן השימוש בכספים גורם הנאה לבעל המעות, משום שלולא היה השומר משתמש בהם, היה דינו כשומר חנם או כשומר שכר - בהתאם לסיכום הדברים ביניהם - שפטור מתשלום על מקרי "אונס", ואילו כאשר הוא משתמש בכסף דינו כלוה, שחייב להחזיר את הכספים לבעליהם בכל מקרה.

אולם בימינו השמירה המקובלת ביותר, וכנראה גם המעולה ביותר, היא הפקדת הכספים בבנק, פעולה שאין בה טרחה רבה והיא אף נושאת רווחים נאים. מעתה, שוב אין זה ברור כלל ועיקר, כי דעתו של המפקיד נוחה מכך שהשומר ישתמש במעות, ואדרבה, חובתו של השומר להפקיד את הכספים בבנק כדי לשמור עליהם. לפיכך, פסק בעל "אגרות משה", כי על שמעון להחזיר לראובן גם את רווחי תכנית החסכון בה הופקדו כספיו, ומסיים הגאון את דבריו וכותב: "והיא סברא גדולה, אף שליכא ראייה מפורשת על זה".

דבר העורך

מדוע נרעש תלמידו של ה"חתם סופר"?

הגאון רבי משה סופר זצ"ל, הלא הוא ה"חתם סופר", זכה להעמיד תלמידים שגדלו ועלו בתורה, עד שהיו לתלמידי חכמים מובהקים שכיחנו כרבנים חשובים ברחבי הונגריה וגם מחוצה לה. תלמידיו של ה"חתם סופר" העריצוהו וכיבדוהו עד מאד, ובכל בעיה או שאלה שנקרתה בפניהם היו מתייעצים עם מורם הדגול. מלבד זאת היו התלמידים מתכתבים עם רבם, ובאגרותיהם הם העלו נידונים הלכתיים רבים שהתעוררו להם במהלך לימודם תוך בקשת חוות דעתו.

כך נהג גם הגאון רבי מאיר אש זצ"ל, מגדולי תלמידיו של ה"חתם סופר", שכינה כרב ואב"ד העיר אוגוואר, אשר העריץ את רבו עד מאד, וגם זכה ממנו ליחס של חיבה והערכה.

ויהי היום וסערה התרגשה בפתח חדרו של גדול הדור. על מפתן חדרו של ה"חתם סופר" ניצב הגאון רבי מאיר אש, כשהוא נרעש ונרגש וממראה פניו ניתן היה לראות כי דבר מה מסעיר בווער בקרבו. אותה שעה, שעת צהרים, ה"חתם סופר" הניח קמעא את ראשו כדי לאגור כוחות לקראת המשך יומו העמוס בתורה ובעבודה. בנו של החתם סופר, הגאון רבי שמעון סופר, שחש בסערת הנפש שהגאון רבי מאיר אש היה נתון בה, ניגש אליו וביקש לברר על מה ולמה רוחו הומיה.

אנחה עמוקה נפלטה מקרבו של רבי מאיר אש, עת פרק את סגור ליבו, כפי שתיאר זאת המהר"י כץ בספרו (חידושי המהר"י כ"ץ עמ' ק"א): "ויען ויאמר ולמה לא? עד כה תאר אותי רבינו בתשובותיו 'תלמידי', וזה כמה ימים חסר בתשובות רבינו אלי

ענייני נשמה

הקדוש הבחור

אברהם חיים מוצן הי"ד

נפל במלחמת שלום הגליל ביום י"ט בסיון

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחות מוצן שיחיו ישראל - קנדה

ענייני נשמה

הר"ד חיים הנטר ז"ל

ב"ר דוד הלוי ז"ל

נלב"ע ט"ו בסיון תשכ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

ענייני נשמה

הר"ד ניסן קלמן ז"ל

ב"ר מאיר צבי ז"ל - תל-אביב

נלב"ע כ' בסיון תשס"א

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

דף מו/ב אמר רבה אמר רב הונא מכור לי באלו קנה

אונאה במסחר עתיקות

בסוגייתנו נחלקו השיטות בדעת רב הונא לגבי אדם שחפן מעות בידי והראה את אגרופו הקמוץ לסוחר באמרו: "מכור לי חפץ זה במעות אלו". הסוחר הסכים למכירה, אך לאחר שפתח הקונה את אגרופו, התברר כי הוא מכיל סכום זעום ביותר, ולפיכך טען המוכר כי מקח טעות יש כאן, משום שלא התכוון למכור את החפץ במחיר כה נמוך. לדעת רב אבא, כאשר המוכר מסכים למכור חפץ בלי לבדוק את כמות הכסף שבידי הקונה, הרי הוא מקבל על עצמו למכור את החפץ תמורת הסכום שבידי הלקוח בלבד, וגם אם יתברר כי הסכום פגוע - חלה המכירה, וכך פוסק ה"שולחן ערוך" (ח"מ, סימן רכ"ז, סעיף י"ט). לעומתו סובר רבה, כי גם באופן זה יש דיני אונאה ורשאי המוכר לטעון כי מקח טעות יש כאן (עיין בטור ח"מ שם וברמ"א). להלכה ה"ט"ז (שם, וכן ה"ערוך השולחן" שם, סעיף ב') כתב שהעיקר כדברי ה"שולחן ערוך".

כל זאת, כאשר שוויו של החפץ הנמכר ברור לכל, אלא שעסקת המכר נעשית בצורה מעורפלת. אולם, ישנן עסקאות שבהן שוויו של החפץ הנמכר אינו ברור כלל ועיקר.

רכישת זכויות דייג בנהר: כך דן בספר "משפט שלום" (בעל המהרש"ם, "שולחן ערוך" שם) על אודות אדם שרכש יער כדי לחטוב את עציו, אך לאחר סיום כריתת עצי היער התברר לו, כי כמות העצים שבידי אינה תואמת את הציפיות שהוא תלה בעיסקה, ולפיכך, הוא טען לביטולה שהרי היא מקח טעות. טענה זוהי נשמעה מפיו של סוחר שרכש זכות דייג בקטע מסויים של נהר שופע דגה, אך לאכזבתו חכותיו העלו מעט דגים רזים, שלא היה בהם די כדי להתפרנס. אולם, בעל "משפט שלום" השיב להם כי כל הרוכש סחורה שאינה מוגדרת באופן חד-משמעי, יודע כי ייתכנו שינויים בלתי צפויים בהיקפה ובטיבה, והוא מקבל על עצמו בשעת הקנייה כי הקניין יחול בכל מקרה.

קניית חפצים במכירה פומבית: לאור דברים אלה, גם כתב בעל "שואל ומשיב" (שו"ת, מהדורה ד', חלק ג', סימן קל"ז), שהרוכש חפצים במכירה פומבית אינו יכול לדרוש את ביטול המקח בטענה שהסכום ששילם גבוה לעומת שוויים הריאלי, משום שהדבר מצוי במכירות מסוג זה.

מכירת "וימפל" תמורת \$10,000: מנהג היה בישראל בדורות עברו, שאבי הרך הנוולד ייחד אבנט - "וימפל" - לחגור בו ספר תורה, ובשעת הברית היו מניחים אבנט זה על הרך הנימול. "וימפלים" מדורות עברו נסחרים כחפצי עתיקות בין סוחר יודאיקה. כך רכש סוחר עתיקות "וימפל" מחבירו תמורת \$10,000. כעבור זמן קצר שב הקונה לבית חברו זועם וסמוק-פנים וטען, כי הוא הראה את ה"וימפל" למספר 'מבינים' שהרימו גבה לשמע המחיר העצום שהוא שילם עבורו, ולדעתם ערכו אינו עולה על \$3,000.

בית הדין שאלו הגיעו הצדדים נטה לקבוע, כי אדם הרוכש חפץ מסויים מסוחר עתיקות לוקח בחשבון, כי יתכן ששווי של החפץ העתיק נמוך מאד לעומת המחיר שהוא משלם עבורו, שהרי המחיר של חפץ עתיק תלוי במספר מצבים משתנים, וממילא כבר בעת הקנייה הלקוח יודע כי יתכן שהוא משלם מחיר מופרז.

דף מז/ב דבר תורה מעות קונות

זוכה בפיס שנאלץ לחלוק את זכיותו עם אחר

לפני שנים רבות רכש יהודי כרטיס הגרלה. לאחר מכן הוא הציע לחבירו להשתתף איתו בהוצאת רכישת הכרטיס. חברו הסכים ושלשל לידיו את דמי מחצית שוויו של כרטיס ההגרלה.

כעבור ימים אחדים גילה המוכר לשמחתו הרבה, כי כרטיסו עלה בגורל והוא זכה בסכום עצום. תוך שהשמחה התפשטה בקרבו, החלו להתרוצץ בראשו רעיונות שונים כיצד לנשל מן הזכייה את חברו שרכש ממנו את מחצית הכרטיס. לאחר מחשבה מעמיקה הופיע המוכר בפני בעל ה"אמרי בינה" כשבפיו טענה חזקה המבוססת על דברי סוגייתנו, בה מבואר, כי מיטלטלין אינם נקנים בקניין "כסף" כי אם בקניין "משיכה". "אתה", אמר המוכר לקונה, "לא קנית את הכרטיס במשיכה אלא שילמת את תמורתו בלבד, וממילא לא קנית אותו מעולם. הרי לך, איפוא, את הסכום ששילמת לי תמורתו", סיים המוכר, תוך שהטיח את דמי מחצית הכרטיס על השולחן, "ובזאת נסיים את הדיון". אולם, הגאון בעל "אמרי בינה" (שו"ת, חלק הקניינים, סימן ה') השיב למוכר, כי אם הוא ילמד את דברי סוגייתנו ויתבונן בהם היטב, יתברר לו, כי אין ממש בדבריו.

הבה נעיין בסוגייתנו.

במשנתנו מבואר כי מיטלטלין נקנים על ידי "משיכה" בלבד, בניגוד למקרקעין שנקנים בכסף, בשטר או בחזקה. אלא שנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש איזה מעשה קניין מועיל מן התורה לקניית

תואר זה. בוודאי חטאתי חס ושלום שלא זכיתי להימנות בין תלמידי, עקב כך באתי לשאול ולדרוש סיבת הדבר הזה". הפלא ופלא. המהר"ם אש, גאון בזכות עצמו, אב בית דין בעיר גדולה ומכובדת, אינו מוצא מרגוע לנפשו בשל כך, שרבו, ה"חתם סופר", אינו מכנהו "תלמידי".

כאשר ראה רבי שמעון סופר את צערו של רבי מאיר אש, הוא נכנס אל חדרו של אביו וסיפר לו כי תוגה ועצבות אופפים את תלמידו הגדול רבי מאיר אש, על כך שה"חתם סופר" הפסיק לכנותו במכתביו בתואר הנכסף "תלמידי".

חינוך רחב עלה על פני החתם סופר והוא ביקש מבנו להרגיע את תלמידו באמרו: "מדוע אתכבד בכבוד חברי, הוא גדל אל נכון מעל לראשי. אילו היה לי זמן פנוי כמו להרב מאונגוואר הייתי גם אני בקי כזה בקדשים ובטהרות!" ומאחר שכיום תלמידי רבי מאיר אש בקי מעט יותר ממני בסדרים אלו, כיצד זה אוכל לכנותו תלמידי?!

הרי לנו מחזה מדהים.

מצד אחד ניצב רב חשוב, תלמיד חכם מובהק שניהל את עדתו ברמה, המבקש בדמעות להמנות על תלמידו של ה"חתם סופר". זהו הכבוד הגדול ביותר לו הוא יכול לצפות. ומצד שני, גדול הדור, מרן ה"חתם סופר", אינו מוכן לכנות את רבי מאיר אש כתלמיד, משום שבסדר קדשים ובסדר טהרות רבי מאיר אש בקי מעט יותר ממנו.

זוהי הסתכלותו של גדול בתורה אשר קבע, כי אדם שרכש לעצמו ידיעה והבנה בתורה, בתחומו, מי ידמה לו ומי ישווה לו.

גאוה אדירה צריכה למלא לב כל אחד מלומדי הדף היומי, שהשכיל להציב את כף רגלו בכל יום באהלה של תורה. אדם שזוכה לקבוע עיתים לתורה בהתמדה, רוכש לעצמו ידיעות נוספות מידי יום, עד שעולה בידי להשלים מסכת. אותה מסכת מעלה את חשיבותו ואת ערכו. יהודי שרכש בחיקו מסכת שלמה ואספה אל אוצרו, הרי הוא מתעלה לדרגה רוחנית גבוהה יותר ובוודאי שזכות זו נצברת לו לנצח.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מד/א מי שפרע מאנשי דור המבול

מי שפרע

במשנתנו מבואר, כי במקרים מסויימים קילול חז"ל את מי שאינו עומד בדיבורו, בנוסח "מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה, עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדיבורו".

בעל ה"אבני נזר" (שו"ת אבני נזר ח"מ סימן ל"ב) שואל, מדוע דווקא אנשי דור המבול משמשים

כדוגמא וכסמל לאנשים שהקב"ה נפרע מהם משום שלא עמדו בדיבורם?
 אין זאת אלא לפי שבתקופת דור המבול עדיין לא ניתנה התורה ולא היו חייבים במצוות. אף על פי כן הקב"ה נפרע מהם, משום שעשו מעשים שהשכל הישר מחייב שלא לעשותם. לפיכך אנו אומרים לאדם שאינו עומד בדיבורו, כי למרות שעל פי דין הוא רשאי לשנות מן ההסכמים שסיכם עם הזולת, אך ההגיון הצרוף מצווה שלא לנהוג כן. ואם בכל זאת הוא עומד במריו, יפרע ממנו מי שנפרע מאנשי דור המבול על עבירות שעשו בניגוד למתבקש מאדם המתנהג ביושר ובהגיונות.

דף מז/א וזאת לפני ישראל על הגאולה ועל התמורה... שלף איש נעלו ונתן לרעהו
על גאולה, תמורה, ו...נעליים

מעשה בחסיד בעל ממוון, שנטה למספר ימים לעיירה בעלז, לרגל חג השבועות, כדי לחסות בצל האדמו"ר רבי יששכר דב מבעלז זצ"ל [נכדו של ה"שר שלום" זצ"ל].
בעת הכנותיו לחג פגש העשיר יחיד נעורים, עני ואביון שנעליו קרועות, וגם הטלאים שנתפרו עליהם נפרמו זה מכבר.

רוח רחמיאית אפפה את העשיר. בו במקום הוא חלץ את נעליו היקרות מעל רגליו ונתן לעני האומלל, ותחתן לבש את נעליו הבלואות של העני.

המעשה האציל התפרסם ועשה לו כנפיים, עד שהשמועה גם חדרה אל הקודש פנימה לחדרו של הרבי, אשר התבטא בצחות לשונו, כי למעשה הצדקה הנדיר של העשיר יש רמז נאה במגילת רות, בה נאמר: "וזאת לפני ישראל על הגאולה ועל התמורה... שלף איש נעלו ונתן לרעהו".

והנה, דרשו חז"ל כי העושה צדקה עם העני מטיב בכפליים. ראשית, מתן צדקה מקרב את הגאולה, ושנית, העולם מלא תמורות. היום זה עני וזה עשיר ומחר להיפך. אולם, הנותן צדקה לעני זוכה, שאף הקב"ה גומל עמו חסד וממשיך להחזיק בו.

מעתה, אמר הרבי מבעלז זצ"ל, זהו שכתוב בפסוק "על הגאולה ועל התמורה" - הצדקה שמביאה את הגאולה, ונותנת תמורה לנותן הצדקה, "שלף איש נעלו ונתן לרעהו"... (הרש"י זווין מועדים עמ' 359).

דף מז/ב דבר תורה מעות קונות

כסף קונה תורה

נוהג היה הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל ממיר לשלם במעות עבור כל מערכה בדברי תורה שהשמיעו באוזניו בחורי הישיבה. היו ממליצים על כך: "דבר תורה - מעות קונות"...

מיטלטלין. לדעת ריש לקיש, דין התורה זהה למבואר במשנתנו, שמיטלטלין נקנים במשיכה בלבד. אולם רבי יוחנן חולק על כך וסובר כי מן התורה אפשר לרכוש מיטלטלין בקניין כסף, וחז"ל הם שביטלו את קניין כסף ותקנו במקומו קניין משיכה.

לדעת רבי יוחנן, שהלכה כמותו במחלוקת זו, הטעם שחכמים ביטלו את האפשרות לקנות מיטלטלין בכסף בלבד, הוא כדי למנוע מקרי הפסד חמורים מן הקונים, וכלשון סוגייתנו "שמא יאמר לו נשרפו חיטך בעליה". היינו: אם תפרוץ שריפה במחסן של המוכר, הוא לא ימהר להציל חפצים אשר רוכשיהם שילמו עבורם וטרם לקחום לרשותם, והוא יטען בפניהם כי חפציהם הם שנאנסו, וכך ישארו הלקוחות בלא כסף ובלא סחורה. לפיכך תקנו חז"ל כי החפץ שייך למוכר כל עוד הקונה לא משך אותו לרשותו, וכך במקרה של שריפה ימהר, איפוא, המוכר להציל את החפץ, שהרי אם החפץ יישרף, הוא ייאלץ להחזיר את הכסף לידי הקונה, משום שהחפץ עדיין אינו שייך לקונה (כך דעת רוב הראשונים).

מעתה, אומר בעל ה"אמרי בינה", שדן בעניין כרטיס ההגרלה, ברור שחששם של חז"ל אינו קיים כאשר המוכר נשאר שותף בחפץ אותו מכר, ואם תפרוץ שריפה במחסן הוא ימהר להצילו, לפיכך, תקנת חז"ל שביטלו קניין כסף במטלטלין, אינה נוגעת למקרים מעין אלה, וממילא מכירת מחצית כרטיס ההגרלה תמורת הכסף שהועבר לידי המוכר חלה גם חלה, ועל המוכר לחלוק את זכייתו עם הקונה.

לדעה זו שותף גם בעל "שואל ומשיב" (שו"ת, מהדורה ג', סימן צ"ט) שכתב, כי תקנת חז"ל שביטלה קניין כסף במטלטלין אינה חלה באופן גורף על רכישת חפץ בכסף, ולדוגמא, אפשר לקנות ספרי קודש בכסף, שהרי כל אדם יחרף את נפשו להציל ספרי קודש משריפה, אף אם אינם שייכים לו.

אכן, הרמ"א ("שולחן ערוך", חו"מ, סימן קצ"ח, סעיף ה') מביא דעות של פוסקים הסוברים, כי אפשר לקנות חפץ בכסף אם החפץ נמצא במקום שאין בו חשש דליקה. מעתה, איפוא, חז"ל ביטלו את קניין הכסף רק היכן שנשקפת סכנה לרכושו של הלוקח. אולם, יש לציין את דעת הש"ך (שם, ס"ק ט) החולק וסובר כי חז"ל לא חילקו בתקנתם והיא חלה על כל מקרי המכירה ללא הבדל וחילוק (עיין עוד שו"ת ערך ש"י, חו"מ, סימן קצ"ח; "פתחי תשובה" שם).

דף מח/א מי שפרע מאנשי דור המבול

קללת "מי שפרע", מדוע וכיצד?

איש אינו רוצה לעמוד בפני בית דין שישית עליו קללה בנוסח: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים, הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו". קללה זו תוקנה על ידי חז"ל ויועדה לאדם שמבטל את מקחו. בשורות הבאות נעמוד בקצרה על מקורה של תקנה זו, ועל שיטות עיקריות בנוגע להחלת הקללה האמורה.

כמבואר לעיל, לדעת רבי יוחנן, מן התורה אפשר לקנות מיטלטלין בכסף, אלא שחז"ל ביטלו את קניין המעות במיטלטלין, ואדם שנתן מעות תמורת חפץ מסויים, לא קנאו עד שימשכנו או שיגביהנו. לדעת ראשונים רבים (רמב"ם, הלכות מכירה, פרק ז', ועיין רשב"א בסוגייתנו שנסתפק בדבר) חז"ל תקנו את קללת "מי שפרע" בעת ובעונה שבה הם ביטלו את "קניין כסף" במיטלטלין וקבעו, כי המבטל עסקה שדמיה שולמו, יקולל בקללת "מי שפרע", כדי למנוע אנדרלמוסיה רבתי בשווקי המסחר.

בן שביקש לתבוע את אביו לדין תורה: קללת "מי שפרע" מוגדרת על ידי הפוסקים לדורותיהם כקללה חמורה ביותר. המהרש"ם (שו"ת, חלק א', סימן מ') אף פסק לאדם שקנה חפץ מאביו ושילם לו עבורו אך האב ביקש לחזור בו מן המקח, שאסור לבן לבקש מבית הדין שיקללו את אביו על כך, שהרי הבן חייב בכבוד אביו. כל שנותר לבן, כתב המהרש"ם, הוא לבקש מבית הדין, **שיודיע** לאביו, כי העושה כן מקללים אותו בקללת "מי שפרע".

אין המקום מאפשר להרחיב בהסברת כל גדרת תקנת "מי שפרע", אך נוכל להעמיק ולהתבונן בתוכנה של תקנה זו על פי דברי ה"גודע ביהודה" (שו"ת, מהדו"ק, י"ד, סימן ס"ט) הכותב שתי אפשרויות לביאור תקנת הקללה [על פי דעות המובאות ב"שולחן ערוך"].

א. הקללה משמשת כתחליף לקיום המקח. כלומר: קניין המעות שריר וקיים כל עוד מבטל העסקה אינו מקבל על עצמו את הקללה, ואם ברצונו לבטל את הקניין, עליו לקבל על עצמו קללה זו. **ב.** בכל מקרה קניין מעות אינו חל, אך חז"ל תיקנו קללה זו כדי לדרבן את המבקש לבטל את העסקה, להמשיך לבצע את שסוכם בינו לבין חברו.

יורשים שביקשו לבטל קניין שעשה אביהם: ההבדל המעשי בין שתי הסברות בא לידי ביטוי במעשה הבא שנדון בפני הגאון רבי חיים עוזר גראדז'ינסקי זצ"ל (שו"ת "אחיעזר", חלק ג', סימן מ'). ראובן ביקש לרכוש חפץ משמעון ושילם את תמורתו, אך עדיין לא קנאו בקניין משיכה או בקניין

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן פרידמן** ז"ל

ב"ר חיים קלונימוס קלמן ז"ל נלב"ע ל' בסיון תשנ"ט

מיקירי בית המדרש סוכוטשוב

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

הגבהה. זמן קצר לאחר התשלום נפטר הקונה, ובניו ביקשו לבטל את העסקה שעשה אביהם. כאשר נדון אם אפשר לחייב יתומים אלה בקללת "מי שפרע", נמצא, לכאורה, כי שאלה זו תלויה בשתי הסברות האמורות לעיל. שכן, אם תקנת חז"ל היתה שקניין הכסף אינו חל כלל, אלא שאם מי מהצדדים לעסקה אינו מוכן להמשיך ולבצע את המקח, הוא יכול בקללת מי שפרע, אזי, אין אפשרות להשית קללה על היתומים, שהרי הקללה מושתתת על ראשו של המתחיל את המקח ולא מסיימו, והם הרי לא התחילו את המקח, כי אם אביהם.

אולם, אם תקנת חז"ל לא ביטלה את חלותו של קניין הכסף, אלא הם תקנו כי מי שיבטל קניין מסוג זה יקולל, אזי, כל אדם שמבטל קניין כסף חייב במי שפרע, גם אם לא הוא עשה את הקניין, ולפיכך, יתחייבו היורשים בקללה.

אכן, הגר"ב זולטי זצ"ל ("משנת יעבץ", חו"מ, סימן ל"ג) כתב, כי ספק זה תלוי במחלוקת הפוסקים. ולפיכך, לכתחילה אין היתומים יכולים לחזור בהם מן המקח, אך אם עשו כן, אין לחייבם בקללת "מי שפרע" מספק [אמנם, ה"אחיעזר" הכריע, שלעולם אין קללת "מי שפרע" ליתומים, ועיי"ש טעמו].

דף מט/א הין צדק... שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק
על איזו מצווה יש לבזבז יותר מחומש?

ידועים דברי הגמרא (כתובות פ/א) ש"פריעת בעל חוב מצווה" - מצווה על הלווה לפרוע את חובו למלווה. לדעת רש"י והר"ן (כתובות. שם) מקורה של מצווה זו הם דברי חז"ל בסוגייתנו, הדורשים מהפסוק (ויקרא יט/לו) "מאֲזַנִי צֶדֶק אֲבַנִי צֶדֶק אֵיפֶת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לְכֶם" שאדם חייב לעמוד בדיבורו, ולפיכך, על הלווה מוטלת חובה לעמוד בדיבורו ולפרוע את חובו למלווה (מקורות נוספים למצווה זו מובאים ב"שיטה מקובצת", כתובות שם, בשם הריטב"א והרא"ה, ובשו"ת הרדב"ה, חלק ב', סימן תר"י, ועיין עוד שו"ת תשב"ץ, חלק א', סימן צ"ד).

לכאורה, מאחר שהלווה משעבד את עצמו להחזרת החוב, אין דרושה מצווה מיוחדת לשם כך. ואמנם, הסברים רבים נכתבו (עיין שו"ת המב"ט, חלק א', סימן נ"א; "בית יוסף", חו"מ, סימן ק"ז; ש"ך, חו"מ, סימן ל"ט, ס"ק ב'; "קצות החושן", שם, ס"ק א') במטרה לבאר באיזה אופן פריעת בעל חוב היא מצווה ותו לא. אין כאן המקום להאריך בנושא זה, אך נציין קושיה מעניינת, שתלמיד חכם גדול הקשה להגאון רבי חיים סלוביצ'יק זצ"ל (חידושי הגר"ה, סטנסיל, כתובות, פ/א, סימן קכ"ט).

ידועה תקנת חז"ל (כתובות נ/א) שאין לאדם לבזבז סכום העולה על חמישית מנכסיו עבור קיום מצוות. יוצא, איפוא, כי גם לוה לא יהיה חייב להחזיר למלווה סכום כסף העולה על חמישית מערך נכסיו...

היתכן הדבר? כמובן שלא. תירוצים מעניינים ומרתקים הובאו באחרונים על קושיה זו. הגר"ח עצמו ענה לאותו תלמיד חכם, כי אל לו לאדם לבזבז מנכסיו יותר מחומש עבור מצווה, כאשר הוא מוציא את ממונו לקיום המצווה. אולם, הלווה הרי מחזיר את ממון המלווה, ולא את ממונו האישי, ולפיכך חייב הוא להשיב את מלא סכום ההלוואה!

כי נר מצוה ותורה אור

הקדם והנצח

את נשמת יקיריך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:

אלול - תשרי - חשוון - כסלו

טבת - שבט

כתב בעל ההפץ חיים:

"...וכזה יראה הוא בעצמו לעשות לעילוי נשמת אביו ואמו שעמלו בכל כחותיהם עליו... יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרכוש ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ויכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח. וכן ראיתי רבים נוהגים"

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד"

בהוצאת מאורות הדף היומי מסכת בבא בתרא

לפרטים והרשמה: (שי) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020

ספר

"מאורות השבת"

שבטות אלו לומדים 'הלכות מוקצה'

כחמישים אלף משפחות כבר משתתפות בחווית הלימוד המשפחתית, המוסיפה אור ורגש לשולחן השבת. עשו לכם נהוג הלכה בכל סעודה עם מאורות השבת; זה פשוט, זה קל, וזו ברכה לכל משפחה יהודית.

לעילוי נשמת

הרב **בן ציון צבי גולדשטיין** ז"ל

בן ר' יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ט"ז בסיון תשנ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **שמעון אברהם יהודה ומשפ' שיחיו**

לעילוי נשמת

מרת **חנה גוטווקס** ע"ה

ב"ר ישראל עמנואל ז"ל נלב"ע ט"ו בסיון תשנ"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה וכלתה הר"ר **יוסף גוטווקס** וזוג מרת **גניה ומשפ' שיחיו** - אנגלווד ניו ג'רסי

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים שלמה גוטסגנדה** ז"ל

ב"ר ישראל שאול ז"ל נלב"ע י"ד בסיון תשנ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י נכדו ידידנו

הר"ר **שאלו חסדיאל ומשפ' שיחיו** - ב"ב

לעילוי נשמת

מרת **מרים קסטנר** ע"ה

ב"ר ישראל יהודה ליטש רוזנבאום הי"ד

נלב"ע ט"ו בסיון תשס"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידנו

הר"ר **אברהם יוסף קסטנר** שיחיו - ירושלים

מאורות הדף היומי

Main Office:

Wagman street 1

P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL

tel: +972-3-5775333

Fax: +972-3-7601020

E-mail:

meorot@meorot.co.il

משרד ראשי:

רח' ווגמן 1 (פינת התם סופר 5)

ת.ד. 471 בני-ברק

טל: 03-5775333

פקס: 03-7601020

אימייל:

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307

מוקד ההזמנות 1-700-500-151